

قوه قضائیه

گزارش نشست علمی

پژوهشگاه استخراج و مطالعات رویه قضایی - مدرسه تخصصی فقه امام کاظم (ع)

بررسی قضایی حقوقی

اجرت کار زن در خانه

۰۰۶۰۰۱۶

پژوهشگاه قوه قضائیه

Iran, Laws, etc	ایران، قوانین و احکام	عنوان قراردادی
بررسی فقهی - حقوقی اجرت کار زن در خانه/ تهیه و تنظیم پژوهشگاه استخراج و مطالعات رویه قضایی - مدرسه تخصصی فقه امام کاظم (ع) تدوین حمزه بحرانی، علی جاودان فرد؛ اساتید مدعو سید طاهر غفاری قریبانی- و دیگران؛ ویراستار حقوقی محمدرضا شفق؛ ویراستاران مرتضی رضایی، داود رفیعی		عنوان و نام پدیدآور
تهران: پژوهشگاه قوه قضاییه، انتشارات، ۱۴۰۰.		مشخصات نشر
۱۷۰ ص.		مشخصات ظاهری
۹۷۸-۶۲۲-۷۵۵۳-۱۳-۰۰		شابک
فیبیا		وضعیت فهرست نویسی
زنان شوهردار -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران		موضوع
Married women -- Legal status, laws, etc. -- Iran		موضوع
زنان شوهردار (فقه) -- ایران		موضوع
Married women (Islamic law) -- Iran		موضوع
زنان خانه‌دار -- حقوق و دستمزد -- قوانین و مقررات -- ایران		موضوع
Housewives -- Salaries -- Law and legislation -- Iran		موضوع
خانه‌داری -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام		موضوع
Housekeeping -- Religious aspects -- Islam		موضوع
رویه قضایی فمینیستی		موضوع
Feminist jurisprudence		موضوع
بحرانی، حمزه، ۱۳۷۳ -		شناسه افزوده
جاودان فرد، علی، ۱۳۷۲ -		شناسه افزوده
پژوهشگاه قوه قضاییه، پژوهشگاه استخراج و مطالعات رویه قضایی		شناسه افزوده
مدرسه تخصصی فقه امام کاظم (ع)		شناسه افزوده
پژوهشگاه قوه قضاییه		شناسه افزوده
KMH۲۴۶۷[۶/۱۹۸BP]		رده بندی کنگره
۳۴۶/۵۵۰ ۱۳۴۴		رده بندی دیویی
۷۴۰۵۳۳		شماره کتابشناسی ملی

تلفکس: ۰۲۱-۲۳۰۹۲۰۶۱

تدوین: ۱۹۸۳۸۴۶۵۱۴

وبسایت: www.jri.ac.ir

نشانی: بزرگراه چمران، بزرگراه یادگار امام، پلاک ۱۱ از خروجی اولین درکه، پژوهشگاه قوه قضاییه

مرکز مطبوعات و انفورماتیک
قوه قضاییه

عنوان: بررسی فقهی - حقوقی اجرت کار زن در خانه

تهیه و تنظیم: پژوهشگاه استخراج و مطالعات رویه قضایی - مدرسه تخصصی فقه امام کاظم (ع)

تدوین: حمزه بحرانی، علی جاودان فرد

اساتید مدعو: آیت‌الله سید طاهر غفاری قره‌باغی (استاد سطوح عالی حوزه علمیه قم)، آیت‌الله محمدحسین عابدی

(استاد سطوح عالی حوزه علمیه قم)، حجت‌الاسلام دکتر بنایی (معاون قضایی رئیس کل محاکم عمومی و انقلاب و

رئیس دادگاه خانواده قم)، روح‌الله قلیخانی (رئیس پژوهشگاه استخراج و مطالعات رویه قضایی پژوهشگاه قوه قضاییه)

ناظران علمی: روح‌الله قلیخانی، محمدرضا شفقانی

ویراستار حقوقی: محمدرضا شفقانی

ویراستاران: مرتضی رضایی، داود رفیعی

صفحه‌آرایی: مریم کاظمینی

ناشران: پژوهشگاه قوه قضاییه، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه

قیمت: ۳۴۰/۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۵۵۳-۱۳-۰۰

تیراژ و نوبت چاپ: ۱۰۰۰ نسخه - چاپ اول - تیر ۱۴۰۰

مرکز بخش، فروشگاه و نمایشگاه دائمی: تهران - خیابان حافظ - نبش خیابان سمیه - ساختمان شماره ۳ قوه قضاییه

وبسایت: www.judpub.ir

شماره‌های تماس: ۰۲۱-۸۸۱۹۹۹۰۴ - ۰۲۱-۸۸۱۹۹۹۱۳

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۱
فصل اول: تحول قانونی و رویه قضایی	۱۷
۱. تاریخچه قانونی مسئله	۱۹
۲. اختلاف رویه قضات در مسئله	۲۲
فصل دوم: بررسی موضوع از دیدگاه حقوقی و فقهی	۲۵
هدف از نشست	۲۷
دبیر نشست (قاضی حجت الاسلام دکتر بنایی)	۲۸
۱. تاریخچه بحث اجرت المثل در حقوق ایران	۲۸
۲. مسئله اجرت المثل در فقه	۳۰
۳. مبانی فقهی اجرت المثل	۳۱
آیت الله سید طاهر غفاری	۳۲
۱. خطیر بودن بحث قضا	۳۲
۲. لزوم اجتناب از جوسازی ها	۳۲
۳. ضرورت احراز صلاحیت تشخیص در قاضی	۳۳
۴. ضرورت وجود گروه مشورتی	۳۳
۵. توجه به رویه های قضایی مسئله	۳۴
۶. تفکیک مقام ثبوت و اثبات	۳۴
۷. عدم اختصاص اجرت کار در خانه به طلاق در صورت اثبات حق	۳۵
۸. وجود اماره قطعی در مسئله	۳۶
۹. تبیین ارتکاز عرفی جامعه ایرانی	۳۶
۱۰. پرهیز از جمود بر کلمات وارده در قانون	۳۸
آیت الله محمدحسین عبدی	۳۹
۱. ارتباط فقه و حقوق	۳۹
۲. تبیین کبریات مسئله	۴۰
۳. بحث حقوقی در ماده ۳۳۶ قانون مدنی	۴۳

۴۵	آقای روح‌الله قلیخانی
۴۵	۱. ضرورت وحدت رویه در آراء قضایی
۴۶	۲. ضرورت استفاده از آیات قرآن در بحث اجرت‌المثل
۴۹	سؤال از دکتر بنابی
۵۰	توضیحات دکتر بنابی
۵۰	۱. تعریف اجرت‌المثل
۵۱	۲. نسخ قانون اصلاح قوانین طلاق در سال ۹۱
۵۱	۳. بررسی شرایط استحقاق در قانون
۵۲	۴. احراز شرایط استحقاق
۵۴	سؤال از آیت‌الله غفاری قره‌باغی
۵۴	توضیحات آیت‌الله غفاری قره‌باغی
۵۴	۱. مناقشه در استناد به آیات در مسئله
۵۵	۲. مانعیت اماره از جریان اصل عدم تبرع
۵۶	۳. وجود اصول مشترک در عرف‌های مختلف
۵۶	۴. پرهیز از جمود بر الفاظ
۵۷	سؤال از آیت‌الله عبدی
۵۸	توضیحات آیت‌الله عبدی
۵۸	۱. پرهیز از خلط دو مطلب
۵۹	۲. اشکالات آراء مطرح شده
۶۱	فصل سوم: مبانی شرعی و فقهی موضوع
۶۳	ضرورت بررسی شرعی مسئله
۶۳	ضمان‌آوردن عمل مسلمان
۶۳	۱. ادله ضمان
۶۸	۲. شرایط تعمیم ضمان‌آور بودن مال به عمل
۶۹	۳. شرایط تحقق ضمان در فرض مسئله
۷۱	۴. استثنائات احترام عمل
۷۲	۵. قصد تبرع

۷۵	تطبیق کبری بر مسئله اجرت کار زن در خانه.....
۷۵	بررسی تطبیقی شرط اول.....
۷۶	شواهد تبدیل شدن کار در منزل به شرط ضمنی نکاح.....
۷۷	اشکال به تبدیل شدن کار منزل به شرط ضمنی نکاح.....
۷۸	فتاوی درباره «شرط ضمن عقد» بودن خانه‌داری.....
۷۸	۱. آیت‌الله میرزا جواد تبریزی رحمه الله.....
۷۸	۲. آیت‌الله مکارم شیرازی «مطالع».....
۷۹	۳. آیت‌الله سیستانی «مطالع».....
۷۹	بررسی تطبیقی شرط دوم: اذن زوج.....
۸۲	بررسی تطبیقی شرط سوم: قصد تبرع.....
۸۴	تعارض اصل و ظاهر.....
۸۶	سیره ممضات مهم‌ترین دلیل حجیت اطمینان.....
۹۱	مصادیق حجیت ظهور عرفی در شرع (و تشخیص مدعی و منکر طبق آن)
۹۱	۱. ظهور سکوت دختر باکره در صلیت به نکاح.....
۹۲	۲. اختلاف زوجین در تقارن و عدم آن در اسلام آوردن.....
۹۳	۳. ادعای مشتری مبنی بر معیب بودن یا نقصان مبیع.....
۹۳	۴. حجیت ظاهر عرفی در ایصال هدیه توسط صبی.....
۹۴	۵. اختلاف زوجین در پرداخت مهریه و نفقه.....
۹۶	۶. اختلاف زوجین در مالکیت لوازم منزل مشترک.....
۹۸	۷. اختلاف متبایعین در بقای مجلس بیع.....
۹۸	۸. ادعای جهل به احکام.....
۹۸	۹. نزاع در تحقق دخول بعد از نکاح.....
۱۰۰	جمع‌بندی مصادیق.....
۱۰۰	اعتبار «ظهور مفید اطمینان» در قانون.....
۱۰۳	مصادیق قانونی اعتبار ظاهر عرفی.....
۱۰۳	۱. ماده ۱۱۶۲ قانون مدنی.....
۱۰۴	۲. ماده ۲۲۵ قانون مدنی.....

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ.

(مائده / ۸)

پیشگفتار

پایه اصلی رویه قضایی را رأی دادگاه تشکیل می‌دهد و دادگاه از آن جهت که موظف است مطابق با قانون به دعاوی رسیدگی و حکم مقتضی را صادر کند، وظیفه شناسایی و تطبیق قانون حاکم بر موضوع مورد نزاع را بر عهده دارد. او در واقع مجری قانون در دعاوی مطروحه است و باید تلاش کند که حکم هر دعوا را در قوانین موضوعه بیابد و آن را بر مبنای قانون استوار سازد. روشن است که دادگاه نسبت به هر دعوا به طور خاص رسیدگی و تکلیف آن را معین می‌کند و از صدور حکم به صورت کلی و عام منع شده است، چرا که قاعده‌سازی و ایجاد حقوق از حیطة صلاحیت وی خارج است. بر همین مبنا اعتبار و اثر حکم دادگاه نسبی و محدود به همان دعوا و همان اشخاصی است که در دادرسی حضور داشته‌اند و در نتیجه حکمی که دادگاه صادر می‌کند جزئی و غیر قابل استناد در دیگر دعاوی مطروحه در همان دادگاه یا سایر دادگاه‌ها است و در برابر عموم، اعتبار و ضمانت اجرا ندارد مگر در مورد آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور که در حکم قانون بوده و برخوردار از اوصاف قاعده حقوقی است و به دلیل کلی و نوعی بودن، در زمره منابع رسمی حقوق شمرده می‌شود.

با وجود این، گاهی دادگاه نمی‌تواند بر مبنای نص قانون به موضوع اختلاف رسیدگی و حکم صادر کند، زیرا در مواردی که حکم صریح و کاملی در قانون وجود ندارد، قانون ساکت یا ناقص و یا مجمل است و گاه تعارض بین دو یا چند قانون دیده می‌شود و دادرس مجاز نیست به بهانه سکوت یا نقص یا اجمال و یا تعارض، از رسیدگی و صدور حکم خودداری کند؛ پس ناچار است با استناد به آراء و فتاوی معتبر فقهی یا اصول حقوقی غیرمغایر با موازین شرعی و روح قانون یا عرف و عادت مسلم رسیدگی کند و احقاق حق نماید و بی‌تردید رأیی که در این موارد

صادر می‌شود، نقش مکمل قانون را دارد.

به‌علاوه، در برخی موارد، رأی دادگاه مفسر قانون است. به تصریح اصل هفتادوسوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، دادرس اجازه دارد در مقام تمیز حق به جست‌وجوی اراده قانونگذار و تفسیر از قانون بپردازد، با اینکه شرح و تفسیر قانون عادی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است. باید توجه داشت که آراء قضایی چه به‌عنوان نسخه عملی اجرای قانون در دعاوی و چه در مقام مکمل و مفسر قانون، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری و توسعه نظام حقوقی کشور ایفا می‌کند. نگاهی اجمالی و گذرا به واقعیت‌های عینی و تجربی سال‌های گذشته به‌خوبی نشان می‌دهد که رویه قضایی با تأثیرپذیری از دیگر منابع حقوق و تأثیرگذاری متقابل بر آنها، تا چه اندازه توانسته به تحول و تکامل حقوق و انطباق قواعد مجرد حقوقی با ضرورت‌ها و نیازهای کنونی جامعه و واقعیت‌های خارجی کمک کند.

با در نظر داشتن نقش محوری آراء قضایی در توسعه و گسترش حقوق و اهمیت روزافزون آن به‌عنوان یکی از منابع مهم حقوق، بی‌گمان انتشار عمومی آراء قضایی و فراهم آوردن موجبات دسترسی عموم و به‌ویژه پژوهشگران به این آراء حساسیت و دقت قضایی در رسیدگی و صدور رأی را ایضا می‌بخشد و سبب اطمینان و استحکام مبانی استدلالی رأی و استواری و تأیید آن در مراجع رسیدگی بالاتر می‌شود. علاوه بر این، بازخوانی و نقد و شرح و تفسیر آراء قضایی در نشست‌های علمی نقد و بررسی با حضور قضات و اندیشمندان حقوقی، به هدف یاد شده جامعه عمل می‌پوشاند و به اتخاذ رویه قضایی واحد در حل مسائل مختلف حقوقی نیز منتهی می‌شود.

چنانکه اشاره شد، آراء قضایی نتیجه تطبیق موضوع مورد نزاع با حکم قانون از سوی دادگاه پس از رسیدگی به امور ترافعی مربوط است. هر قدر که این آراء از لحاظ مبانی قانونی و استدلالی و منطقی قوی‌تر باشد و بر پایه قانون و ادله معتبر پژوهشی و آموزشی باشد.

آراء قضایی یکی از جلوه‌های تطبیق موضوعات مختلف با احکام قانونی در مقام

رسیدگی به امور ترافعی و حسبی در زمینه‌های حقوقی، جزایی، اداری و غیره می‌باشد. آراء هرچه مستندتر و مستدل‌تر باشد و بر پایه قانون و ادله معتبر صادر گردد، علاوه بر تأثیری که بر اجرای صحیح قانون و تحقق عدالت خواهد داشت، می‌تواند راهگشا و راهنمای دست‌اندرکاران نظام حقوقی در مسیر انجام دقیق وظایف و فعالیت‌هایشان در ابعاد قضایی، اجرایی، تقنینی، پژوهشی و آموزشی شود. ایجاد سازوکار مناسب برای تحلیل و نقد آراء قضایی و تشخیص آراء برجسته و انتشار نتایج آن از طرق فراگیر، ضرورت برگزاری جلسات نقد و تحلیل آراء را دوچندان ساخته است؛ لذا در راستای انجام بخشی از وظایف پژوهشگاه قوه قضاییه و دستیابی به این مهم، شیوه‌نامه برگزاری نشست نقد رأی تهیه شد و پس از اخذ و اعمال نظرات اصلاحی و تکمیلی دادگستری‌های کل استانی، در تاریخ ۱۳۹۹/۱/۲۵ به تصویب شورای پژوهشی پژوهشگاه قوه قضاییه رسید و ابلاغ گردید. در همین زمینه مقرر شد جلسات نقد رأی در سطوح پژوهشگاه، دادگستری‌های کل استان و دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات دانشگاهی و علمی برگزار شود.

اهداف، احکام و الزامات قانونی مرتبط با موضوع استخراج، انتشار و نقد آراء قضایی به شرح ذیل می‌باشد:

الف - اهداف

۱. تضارب، تبادل و رشد اندیشه‌ها و دیدگاه‌های گوناگون در رشته‌های مختلف حقوق و مرتبط با آن، بین اشخاص ذی‌ربط از جمله قضات و صاحب‌نظران؛
۲. تشویق و ترویج و تقدیر آراء قوی و نوآورانه و ایجاد زمینه لازم برای نقد آراء و رفع کاستی‌های علمی رویه‌های قضایی؛
۳. ایجاد انسجام بین نظرات دانشگاهیان و قضات و الگوسازی علمی و عملی در ارتباط با آراء قضایی؛
۴. ایجاد زمینه‌های لازم برای تحقق رویه قضایی غالب و مستقر یا وحدت رویه قضایی، تقریب آراء قضایی و کاستن از صدور آراء متهاافت؛
۵. ایجاد بستر مناسب برای شناسایی آثار مثبت، منفی، آسیب‌ها، چالش‌ها و فرصت‌های ناشی از آراء قضایی در ابعاد حقوقی، قضایی، فرهنگی، اقتصادی،